Γονική μέριμνα

Αυτά τα ενημερωτικά δελτία εκπονήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

Για τις διασυνοριακές υποθέσεις γονικής μέριμνας (όπως αυτές που σχετίζονται με το δικαίωμα επιμέλειας και προσωπικής επικοινωνίας, την κηδεμονία, την τοποθέτηση παιδιού σε ίδρυμα ή σε ανάδοχη οικογένεια), οι κανόνες δικαιοδοσίας της ΕΕ καθορίζονται στον κανονισμό Βρυξέλλες IIβ, ενώ το εφαρμοστέο δίκαιο σε υποθέσεις γονικής μέριμνας ρυθμίζεται από τη σύμβαση της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών. Η σύμβαση εφαρμόζεται επίσης σε περιπτώσεις που αφορούν κράτη μη μέλη της ΕΕ τα οποία είναι συμβαλλόμενα κράτη της εν λόγω σύμβασης (όπως η Ουκρανία).

Διεθνής δικαιοδοσία

Για τις διαφορές γονικής μέριμνας, το άρθρο 8 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα[1] και το άρθρο 7 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ ορίζουν ότι τα δικαστήρια [2] κράτους μέλους [3] έχουν δικαιοδοσία σε θέματα που αφορούν τη γονική μέριμνα παιδιού το οποίο έχει συνήθη διαμονή σε αυτό το κράτος μέλος κατά τη στιγμή της άσκησης της προσφυγής. Ωστόσο, τα ουκρανικά δικαστήρια εξακολουθούν να διατηρούν τη διεθνή δικαιοδοσία εάν το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του στην Ουκρανία πριν από την εκτόπισή του. Κατά γενικό κανόνα, η αλλαγή συνήθους διαμονής απαιτεί κάποιο χρονικό διάστημα και το δικαστήριο πρέπει να βεβαιωθεί ότι πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις [4]. Ως εκ τούτου, παιδί από την Ουκρανία που εισέρχεται στην ΕΕ πιθανότατα δεν θα έχει συνήθη διαμονή στην ΕΕ για κάποιο χρονικό διάστημα, γεγονός που καθιστά το άρθρο 8 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα και το άρθρο 7 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ ανεφάρμοστα σε πολλές περιπτώσεις.

Το άρθρο 13 παράγραφος 2 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα και το άρθρο 11 παράγραφος 2 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ απονέμουν διεθνή δικαιοδοσία στη βάση του τόπου όπου βρίσκεται το παιδί, στις περιπτώσεις των παιδιών-προσφύγων ή των παιδιών τα οποία εκτοπίζονται διεθνώς λόγω ταραχών στη χώρα τους. Ωστόσο, το άρθρο 52 παράγραφος 2 της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών (αναγνωσμένο σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 25 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ) διευκρινίζει ότι ο εν λόγω κανόνας περί δικαιοδοσίας θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στα παιδιά που είχαν τη συνήθη διαμονή τους σε κράτος μέλος πριν από την εκτόπιση. Όταν η συνήθης διαμονή του παιδιού πριν από την εκτόπιση βρισκόταν σε τρίτο κράτος, όπως η Ουκρανία, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι κανόνες περί δικαιοδοσίας της σύμβασης της Χάγης του 1996 σχετικά με τα παιδιά-πρόσφυγες και τα διεθνώς εκτοπισμένα παιδιά. Η Ουκρανία και όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης της Χάγης του 1996 [Συνδιάσκεψη της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (HCCH) |#34 – Πίνακας κατάστασης].

Το άρθρο 6 παράγραφος 1 της σύμβασης της Χάγης του 1996 ορίζει ότι «[γ]ια τα παιδιά-πρόσφυγες και τα παιδιά, τα οποία λόγω ταραχών που λαμβάνουν χώρα στην πατρίδα τους, έχουν μετακινηθεί σε άλλο κράτος, οι αρχές εκείνου του συμβαλλομένου κράτους, στο έδαφος του οποίου βρίσκονται αυτά τα παιδιά, ως αποτέλεσμα της μετακινήσεώς τους, ασκούν τη διεθνή δικαιοδοσία που προβλέπεται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 5».

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών στα ασυνόδευτα παιδιά και στα παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους είναι διαθέσιμες εδώ και εδώ.

Τα άρθρα 8 και 9 της σύμβασης της Χάγης του 1996, καθώς και το άρθρο 15 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα και

τα άρθρα 12 και 13 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ, προβλέπουν ότι η υπόθεση μπορεί να παραπεμφθεί σε δικαστήριο καταλληλότερο να εκδικάσει την υπόθεση. Στην παρούσα κατάσταση, τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να συντρέχει όσον αφορά την προστασία παιδιού από την Ουκρανία (για παράδειγμα, που έχει αφιχθεί στην ΕΕ ασυνόδευτο) αν η αρμόδια αρχή διαπιστώσει ότι το παιδί έχει μέλη της οικογένειάς του σε άλλο κράτος μέλος. Σε μια τέτοια περίπτωση, το πρώτο κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης εάν το παιδί έχει ιδιαίτερη σχέση με το δεύτερο κράτος μέλος και εάν η παραπομπή θα εξυπηρετούσε το ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες IIα ή του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ, χρήσιμα εργαλεία αποτελούν οι πρακτικοί οδηγοί, που είναι διαθέσιμοι εδώ.

Εφαρμοστέο δίκαιο και αναγνώριση

Σε περίπτωση στρατιωτικής επίθεσης, η σύμβαση της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών αποτελεί σημαντική πράξη όσον αφορά την προστασία των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών, των παιδιών-μεταναστών που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους και των παιδιών-αιτούντων άσυλο. Η Ουκρανία και όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών [Συνδιάσκεψη της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (HCCH) |#34 – Πίνακας κατάστασης].

Επισημαίνεται ότι το άρθρο 16 παράγραφος 1 της σύμβασης της Χάγης του 1996 ορίζει ότι το ζήτημα του ποιος ασκεί εκ του νόμου τη γονική μέριμνα παιδιού διέπεται από το δίκαιο του κράτους της συνήθους διαμονής του παιδιού, δηλαδή από το ουκρανικό δίκαιο για τα παιδιά που έχουν εκεί τη συνήθη διαμονή τους. Το ίδιο ισχύει και για την ανάθεση της γονικής μέριμνας με συμφωνία ή μονομερή δικαιοπραξία (άρθρο 16 παράγραφος 2 της σύμβασης της Χάγης του 1996). Επιπλέον, η γονική μέριμνα που υφίσταται βάσει του δικαίου του κράτους της συνήθους διαμονής διατηρείται και στην περίπτωση μεταφοράς της συνήθους διαμονής σε άλλο κράτος (άρθρο 16 παράγραφος 3 της σύμβασης της Χάγης του 1996). Η άσκηση της γονικής μέριμνας επίσης διέπεται από το δίκαιο του κράτους της συνήθους διαμονής του παιδιού (άρθρο 17 της σύμβασης της Χάγης του 1996).

Επιπλέον, το άρθρο 23 της σύμβασης της Χάγης του 1996 προβλέπει την αυτοδίκαιη επίσημη αναγνώριση των μέτρων που λαμβάνονται από τις αρχές άλλου συμβαλλόμενου κράτους. Ως εκ τούτου, ουκρανικό μέτρο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης θα αναγνωρίζεται αυτομάτως στα άλλα συμβαλλόμενα κράτη χωρίς να απαιτείται επίσημη αναγνώριση. Επομένως, τα ουκρανικά μέτρα θα διατηρούν την ισχύ τους εντός της ΕΕ.

Όπως διευκρινίζεται περαιτέρω στο άρθρο 18 της σύμβασης της Χάγης του 1996, η προβλεπόμενη στο άρθρο 16 της σύμβασης της Χάγης του 1996 γονική μέριμνα αφαιρείται, ή τροποποιούνται οι όροι άσκησής της, με μέτρα λαμβανόμενα κατ’ εφαρμογή της εν λόγω σύμβασης.

Το άρθρο 15 παράγραφος 1 της σύμβασης της Χάγης του 1996 ορίζει ότι «[κ]ατά την άσκηση της διεθνούς δικαιοδοσίας τους σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου II, οι αρχές των συμβαλλομένων κρατών εφαρμόζουν το εθνικό τους δίκαιο»· ως εκ τούτου, συνάγεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη εφαρμόζουν το εθνικό τους δίκαιο στις περιπτώσεις αυτές.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών στα ασυνόδευτα παιδιά και στα παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους είναι διαθέσιμες εδώ και εδώ.

Συνεργασία μεταξύ κεντρικών αρχών

Η λειτουργία της ουκρανικής κεντρικής αρχής που έχει οριστεί βάσει της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών έχει επηρεαστεί και ενδέχεται να είναι προσωρινά περιορισμένη λόγω της τρέχουσας κρίσης.

Σε περιπτώσεις που αφορούν συνεργασία μεταξύ των κεντρικών αρχών κρατών μελών (για παράδειγμα, παιδί που έχει τοποθετηθεί σε ένα κράτος μέλος έχει αδέλφια σε άλλο κράτος μέλος), μπορούν να εφαρμοστούν τα άρθρα 55 και 56 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα ή τα άρθρα 80 και 82 του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ.

Όσον αφορά την ανάδοχη φροντίδα, χρήσιμες μπορεί να είναι και οι πληροφορίες που δημοσιεύονται από τα κράτη μέλη στη διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας διασυνοριακής τοποθέτησης, συμπεριλαμβανομένης της τοποθέτησης σε ανάδοχη οικογένεια, οι οποίες είναι διαθέσιμες εδώ.

Για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες IIα ή του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ, χρήσιμα εργαλεία αποτελούν οι πρακτικοί οδηγοί, που είναι διαθέσιμοι εδώ.

Τα στοιχεία επικοινωνίας των κεντρικών αρχών διατίθενται παρακάτω:

- Κανονισμός Βρυξέλλες IIβ
- Κανονισμός Βρυξέλλες IIα
- Σύμβαση της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών

Πώς μπορεί να βοηθήσει το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο για αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΔΔ-αστικές υποθέσεις);

Το ΕΔΔ-αστικές υποθέσεις παρέχει υποστήριξη για την εφαρμογή των πράξεων της ΕΕ στον τομέα της αστικής δικαιοσύνης στην καθημερινή νομική πρακτική. Αν αντιμετωπίζετε συγκεκριμένο πρόβλημα σε διασυνοριακή υπόθεση, μπορείτε, εκτός από την κεντρική αρχή, να επικοινωνήσετε και με το σημείο επαφής του ΕΔΔ στο κράτος μέλος σας για να σας βοηθήσει. Το σημείο επαφής στο κράτος μέλος σας μπορεί, για παράδειγμα, να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται ορισμένη αίτηση, να βοηθήσει να έλθουν σε επαφή δύο δικαστήρια ή να βρει τα στοιχεία επικοινωνίας μιας αρμόδιας αρχής σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ΕΔΔ και το πώς μπορεί να βοηθήσει.

Πώς μπορώ να βρω το εθνικό μου σημείο επαφής;

Χρήσιμοι σύνδεσμοι

- Πληροφορίες σχετικά με την ουκρανική νομοθεσία
    - Information on Ukrainian law in relation to child protection and unaccompanied minors (Πληροφορίες σχετικά με την ουκρανική νομοθεσία για την προστασία των παιδιών και τους ασυνόδευτους ανηλίκους) (274.39 KB - PDF) EL
    - Q&A on Ukrainian family law (Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με το ουκρανικό οικογενειακό δίκαιο) (327.11 KB - PDF) EL
    - The procedure for the return of children in institutions (facilities) to Ukraine [Η διαδικασία για την επιστροφή παιδιών σε ιδρύματα (εγκαταστάσεις) στην Ουκρανία] (118.67 KB - PDF) EN
    - Ηλεκτρονικό πολύγλωσσο έντυπο για παιδιά από την Ουκρανία που ταξιδεύουν και διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το έντυπο αυτό επιτρέπει στους Ουκρανούς γονείς ή νόμιμους αντιπροσώπους παιδιού που ταξιδεύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να δηλώνουν ποιος είναι υπεύθυνος για το ταξίδι με το παιδί και/ή για την άσκηση της γονικής μέριμνας του παιδιού.
- Κεντρικές αρχές:
    - Κανονισμός Βρυξέλλες IIα
    - Κανονισμός Βρυξέλλες IIβ
    - Σύμβαση της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών
- Συμβουλευτική ομάδα του Συμβουλίου της Ευρώπης (CGU) για τα παιδιά της Ουκρανίας
    - Compendium on transnational procedures and cooperation (Συνοπτικό εγχειρίδιο σχετικά με τις διακρατικές διαδικασίες και τη συνεργασία) (4.07 MB - PDF) EN
    - Information note on Adoption during the War in Ukraine (Ενημερωτικό σημείωμα σχετικά με την υιοθεσία κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Ουκρανία) (3.76 MB - PDF) EN
    - Contextual overview — Responding to adoption initiatives in emergency situations (Συγκεφαλαιωτική επισκόπηση — Ανταπόκριση σε πρωτοβουλίες υιοθεσίας σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης) (3.63 MB - PDF) EN
- Ενημερωτικό σημείωμα της Συνδιάσκεψης της Χάγης για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (HCCH) σχετικά με τα παιδιά που έχουν στερηθεί το οικογενειακό τους περιβάλλον λόγω της ένοπλης σύγκρουσης στην Ουκρανία

- Ενότητα του ιστότοπου της HCCH που αφορά την προστασία των παιδιών
- Η εφαρμογή της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών στα ασυνόδευτα παιδιά και στα παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους
- Εισηγητική έκθεση της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών
- Πρακτικό εγχειρίδιο σχετικά με τη λειτουργία της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών
- Εκδόσεις του ΕΔΔ (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών οδηγών για την εφαρμογή των κανονισμών Βρυξέλλες IIα και Βρυξέλλες IIβ) διατίθενται εδώ.
- Practical Tool for Guardians:Temporary protection for unaccompanied children fleeing Ukraine (Πρακτικό εργαλείο για επιτρόπους: Προσωρινή προστασία για τα ασυνόδευτα παιδιά που εγκαταλείπουν την Ουκρανία)

[1] Από την 1η Αυγούστου 2022 ο κανονισμός Βρυξέλλες IIα αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό Βρυξέλλες IIβ, αλλά εξακολουθεί να εφαρμόζεται σε διαδικασίες που κινήθηκαν πριν από την 1η Αυγούστου 2022.

[2] Σύμφωνα με το άρθρο 2 σημείο 1 του κανονισμού Βρυξέλλες IIα και το άρθρο 2 παράγραφος 2 σημείο 1) του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ, ο όρος «δικαστήριο» καλύπτει όλες τις αρχές των κρατών μελών που έχουν διεθνή δικαιοδοσία για τα ζητήματα που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των δύο κανονισμών.

[3] Οι δύο αυτοί κανονισμοί δεν εφαρμόζονται στη Δανία, η οποία εφαρμόζει τους παρόμοιους κανόνες περί δικαιοδοσίας της σύμβασης της Χάγης του 1996 για την προστασία των παιδιών.

[4] Για την ερμηνεία της έννοιας της «συνήθους διαμονής», βλ., για παράδειγμα, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις υποθέσεις C-523/07, C-497/10 PPU, C-376/14 PPU, C-111/17 PPU, C-512/17 καιC-393/18 PPU. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. επίσης τον Πρακτικό οδηγό για την εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες IIβ.

Τελευταία επικαιροποίηση: 05/06/2025

Για τη διαχείριση αυτής της ιστοσελίδας υπεύθυνη είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην παρούσα σελίδα δεν απηχούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Παρακαλείσθε να συμβουλευθείτε την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου σχετικά με το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας που διέπει τις σελίδες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων.